Õiguskantsler

Lp Janek Lainjärv
Aa Hooldekodu
MTÜ Vahtra Hooldemaja
info@hooldemaja.ee

Teie nr

Meie 08.05.2019 nr 7-9/181202/1902342

Kontrollkäik MTÜ Vahtra Hooldemaja Aa Hooldekodusse

Austatud Janek Lainjärv

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 31.08.2018 ette teatamata MTÜ Vahtra Hooldemaja Aa Hooldekodu (edaspidi: hooldekodu) tegevust ja klientide elamistingimusi.

Positiivsena võib välja tuua hästi toimiva meditsiiniüksuse ja kättesaadava õendusabi. Olemas on hooldusteenuse osutamiseks vajalikud abivahendid (pesemisraam, ratastoolid). Turvalisust aitab tagada sisevalve töötaja.

Samas tuleb kriitiliselt märkida, et inimeste liikumisvabadust piiratakse hooldekodus õigusliku aluseta. Hooldekodu elanikke eraldusruumi paigutada ei ole lubatud.

Kvaliteetse teenuse osutamiseks peaks hooldekodus olema rohkem töötajaid ja majja tuleks paigaldada töötajate väljakutse süsteem. Kõigile klientidele on vaja koostada hooldusplaanid. Hooldusplaani koostamisel ja muutmisel tuleb hinnata ka tervishoiuteenuse vajadust ning hooldusplaanid üle vaadata vähemalt üks kord poolaastas.

Inimestele tuleb rohkem pakkuda mõtestatud ajaveetmise võimalusi, lamajatega võimelda ning võimaldada kõigil klientidel õues käia. Oluline on alati tagada inimese privaatsus hügieeni- ja hooldustoimingute tegemisel, et ta võiks end väärikalt tunda. Kliente tuleb pesta vähemalt kord nädalas. Senisest rohkem tuleb tähelepanu pöörata olmetingimuste parandamisele ja tervisekaitsenõuete järgimisele.

Aa Hooldekodu tegutseb hoolekandeasutuseks ehitatud hoones, kus on lift. Teenust osutatakse kolmel korrusel paiknevates osakondades. Magamistoad on ühe- kuni neljakohalised.

Hooldekodus on 150 kohta, kontrollkäigu ajal viibis majas 121 klienti (esimesel korrusel 40, teisel korrusel 33 ja kolmandal korrusel 48). Suuremat hooldust vajavad inimesed on majutatud esimesele korrusele. Hooldekodus elab käitumisprobleemidega dementseid ja psüühikahäiretega inimesi, kes on ööpäevaringse erihooldusteenuse järjekorras.

Hooldekodu esimesel korrusel on tööpäeviti ja ka nädalavahetusel tavaliselt tööl 2 hooldajat (24-tunniste vahetustega) ning sisevalve töötaja. Teisel korrusel on hooldaja iga päev tööl kella 8–19,

õhtuti ja öösiti osakonnas töötajat üldjuhul ei ole. Kolmandal korrusel on hooldaja tööl vaid tööpäeviti kella 8–16. Õhtuti ja öösiti ning nädalavahetustel osakonnas töötajat ei ole. Sel ajal käib teises ja kolmandas osakonnas aeg-ajalt esimese korruse hooldaja. Inimestega tegelevad veel sotsiaaltöötajad, kes aitavad korraldada ka päeva sisustavaid tegevusi. Hooldekodus on koristaja, pesupesija, vannitaja ja juuksur. Meditsiiniõe tööpäev kestab kella 8–18. Hoone üldruumidesse on paigaldatud videovalve.

Õiguskantsleri nõunikud tegid koos tervishoiueksperdiga ringkäigu hooldekodu ruumides, tutvusid asutuse dokumentidega, vestlesid töötajate ja klientidega.

1. Liikumisvabadus

Hooldekodu esimesel korrusel asuv eraldusruum on äärmiselt viletsas seisukorras (vt pildid lisas 1). Ruumis on madratsita magamisase ja madal eraldussein, mille teravate ja katkiste nurkade vastu võib end kergesti vigastada. WC kasutamise võimalust eraldusruumis ei ole. Ruum on koristamata ja ebapiisava valgustusega. Eraldusruumi topeltuste sees on eraldatu jälgimiseks aken. Eraldusruumi viiakse agressiivseks muutunud hooldekodu elanikud rahustamiseks, kainenemiseks, ebasoovitava käitumise puhul korrale kutsumiseks (nö järele mõtlemiseks), kuid sinna on paigutatud ka rahutusseisundis dementseid inimesi.

Kõiki eraldusruumi paigutamise juhtumeid ei dokumenteerita, kuid õiguskantsleri andmetel on eraldusruumi kasutatud 05.08.2017, 08.03.2018, 09.03.2018, 18.06.2018, 25.07.2018, 28.08.2018. Eraldamise aeg on tavaliselt mõni tund, kuid on olnud ka juhtumeid, kui inimene on lukustatud eraldusruumi hommikul ning sealt välja lastud alles tööpäeva lõpus. Vähemalt ühel puhul (05.08.2017) viidi kaks ägestunud inimest eraldusruumi samal ajal. Nii seatakse ohtu mõlemad.

Tugevamat järelevalvet vajavad inimesed on paigutatud maja esimesele korrusele. Mitmel esimese korruse magamistoa uksel puudus link (mõnel puudus vaid sisemine link). Sestap ei saa elanikud ust ise seestpoolt avada. Kliendid väitsid, et öösiti lukustatakse hooldekodu peauksest paremale jääv esimese korruse hoonetiiba eraldav trellitatud uks (hooldekodu personal seda ei kinnitanud).

MTÜ Vahtra Hooldemaja 10.07.2018 kinnitatud sisekorraeeskirja punktid 7 ja 10 sätestavad hooldekodus ohjeldusmeetmete rakendamise korra. Kord näeb ette, et kui hooldekodu elanik rikub sisekorraeeskirja, on lubatud tema suhtes kasutada ohjeldusmeetmeid ja inimene kuni kolmeks tunniks eraldada.

Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) § 20 lubab isiku vabaduspõhiõigust piirata muu hulgas ka psüühikahäirega inimese kinnipidamiseks (kui ta on endale või teistele ohtlik), ent see on võimalik ainult siis, kui seadus seda selgelt lubab (PS § 20 lg 2). Praegu on see võimalik vaid sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) §-des 105–107 ning psühhiaatrilise abi seaduse (PsAS) §-des 11 ja 14 sätestatud juhtudel.

Õiguslik alus vabaduse piiramiseks peab tulema seadusest, mitte asutuse sisedokumendist – näiteks sisekorraeeskirjast. Hooldekodu sisekorraeeskirja punktides 7 ja 10 on eraldamise alusena viidatud SHS §-le 107, kuid see säte reguleerib vaid ööpäevaringset erihooldusteenust saavate inimeste eraldamist. MTÜ-l Vahtra Hooldemaja puudub tegevusluba ööpäevaringse erihooldusteenuse osutamiseks, kõik hooldekodu elanikud on üldhooldusteenusel.

SHS ega PsAS ei anna õiguslikku alust üldhooldekoduteenusel viibija vabaduse ja isikupuutumatuse piiramiseks. Seega ei tohi hooldekodu elanikku tema nõusolekuta ruumi

lukustada nii, et too ei saa sealt soovi korral lahkuda. Samuti ei ole lubatud inimest füüsiliselt ega mehaaniliselt ohjeldada.

Mõistagi võib hooldekodusse sattuda ka väga keerulise käitumisega inimesi (nt alkohoolikuid, dementsuse diagnoosiga kliente, aga ka ööpäevaringse erihooldusteenuse järjekorras olevaid psüühikahäiretega inimesi), ent hoolekandeasutus peab tagama kõigile hooldekodu elanikele turvalise keskkonna õiguspärasel ja ohutul moel.

Hooldekodul tuleb eraldusruum kaotada – muutma peab ruumi sisustust ning kasutusotstarvet. Eraldusruum hooldekodus, kus inimesi eraldada seaduse järgi üldse ei tohi, jätab võimaluse eraldusruumi lubamatuks kasutamiseks. Olemasolev eraldusruum on ohtlik eraldatu elule ja tervisele, kuna ruum ei ole turvaline ning seal on võimalik end vigastada.

Kuna magamistubade ustel puuduvad lingid, annab see võimaluse sulgeda uksi nii, et elanikud ei saa toast omal soovil lahkuda. Inimene peab saama oma toa ust lukustada, kuid tal peab olema võimalus seda ka igal hetkel avada. Ka personalil peab olema võimalik vajaduse korral kiiresti inimeste magamistubadesse siseneda. Lahenduseks võivad olla nn liblikaga lukud, mida töötajad saavad väljastpoolt võtmega avada. Õiguskantsler on varem öelnud, et lubatavaks ei saa pidada olukorda, kus mitu potentsiaalselt abivajavat inimest on lukustatud magamistuppa, ilma et neil oleks võimalust sealt väljuda ning vajadusel töötajatelt abi saada.

Vahel vajab inimene tugevamat järelevalvet või halveneb tema tervislik seisund sedavõrd, et üldhooldusteenus ei taga enam tema enda ega teiste ohutust. Sel juhul peab teenuseosutaja sellest teavitama inimese rahvastikuregistrijärgse elukoha valla- või linnavalitsust ja eestkostjat, et klient suunataks teisele teenusele. Inimest saab ilma tema nõusolekuta hooldusele paigutada vaid SHS § 105 lg 1 sätestatud alustel ning kinnisesse hoolekandeasutusse paigutamise otsustab kohus.

Õiguskantsler palub, et hooldekodu töötajatega arutataks läbi olukorrad, mis võivad ette tulla keeruliste klientidega tegelemisel. Inimeste ohutus tuleb tagada igal juhul õiguspärasel ja sobival viisil. Abi võib olla näiteks töötajate koolitamisest, tööülesannete ümbervaatamisest, inimestele lisategevuse pakkumisest või lisapersonali palkamisest.

Ilma seadusliku aluseta ei tohi inimeste liikumisvabadust piirata, muu hulgas kliente osakonda, magamistuppa või eraldusruumi lukustada ega muid piiravaid abinõusid kasutada. Tuleb muuta eraldusruumi sisustust ja kasutusotstarvet. Magamistubade ustele peab paigaldama töökorras lingid ning uksi seestpoolt avada võimaldavad lukud. Tühistada tuleb sisekorraeeskirja sätted, mis lubavad kasutada ohjeldamismeetmeid.

2. Turvalisus ja hooldamine

Hooldekodu teisel ja kolmandal korrusel ei ole sageli ühtegi töötajat. Esimese osakonna hooldaja käib teisel ja kolmandal korrusel õhtuti ja nädalavahetustel vaid ringkäike tegemas ja nende korruste elanikud on märkimisväärse osa ajast omapäi. Neis osakondades elab abi ja tuge vajavaid ja ka psüühikahäiretega inimesi. Mitu erakorralist juhtumit kontrollkäigule eelneval poolaastal olid seotud just teise ja kolmanda korrusele majutatud inimestega.

Kõiki inimesi ei pesta ja nende voodipesu ei vahetata piisavalt tihti, samuti ei tehta õigel ajal hooldustoiminguid. Kliendid ei olnud rahul toiduga ega toiduportsude suurusega. Puudust tuntakse eeskätt värskest puu- ja juurviljast.

Kuna hoones puudub töötajate väljakutse süsteem, annavad elanikud abivajadusest personalile teada hõikudes või paluvad kaaslasel abi kutsuda. Hoone on suur ja liigendatud koridoridega, mistõttu ei pruugi töötajad hõikumist kuulda. Hõikumine võib olla mõnele inimesele kurnav või ka alandav ning rikkuda nende kaaslaste rahu. Kuna hooldekodus puudub tõhus abi kutsumise süsteem, võib mõni inimene jääda abita või märgatakse tema abivajadust liiga hilja. Sellele probleemile juhtis tähelepanu ka kontrollkäigule kaasatud tervishoiuekspert.

Üldhooldusteenusel olevate inimeste toimetulek ja inimväärne elu sõltub paljuski nendega vahetult tegelevatest hooldekodu töötajatest. Hooldekodu peab looma inimestele turvalise keskkonna ja tagama nende toimetuleku (SHS § 20 lg 1). Hooldekodu töötajad on kohustatud tegema hooldusplaanis määratud hooldustoiminguid ning andma elanikele muud vajalikku abi. Selleks peab hooldekodus olema piisavalt töötajaid.

Seadus ei sätesta üldhooldekodule nõutud minimaalset töötajate arvu. Selle määramisel tuleb arvestada hooldekodu kohtade arvu, inimeste abivajaduse, hoonete, territooriumi ja asutuse muude eripäradega. Aa Hooldekodu puhul on oluline see, et hooldusel viibib keerulise käitumisega inimesi, keda peab turvalise keskkonna tagamiseks rohkem valvama. Samuti on seal psüühikahäiretega kliente, kes vajavad palju individuaalset tähelepanu.

Kui hooldajad peavad liikuma mitme korruse vahel, hoolitsema suurema hooldusvajadusega inimeste eest, lahendama probleemseid olukordi ning tegelema ka nendega, kes vajavad individuaalset tähelepanu, on neil keeruline igaühe vajadustega arvestada. Mõni hooldekodu elanik võib seetõttu jääda ka õigeaegse abi ja hoolitsuseta. Nii ei ole tagatud klientide inimväärikas kohtlemine. Personalipuudus võib suurendada ka klientide väärkohtlemise riski. Hooldajad on äärmiselt ülekoormatud ega jõua tegelda kõigi terviseseisundi säilitamiseks vajalike tegevustega (nt abistada õigeaegselt hooldustoimingute tegemisel, võimelda lamajatega, viia neid õue). Õhtuti, öösiti ning nädalavahetustel vastutab klientide ohutuse ja heaolu eest vaid kaks hooldajat, seda ei saa pidada piisavaks (kontrollkäigu ajal jäi kahe hooldaja hoole alla 121 inimest).

Suur osa hooldekodu elanikke vajab abi pesemisel ja muudes hügieenitoimingutes. Paljud neist kasutavad mähkmeid. Hooldekodu päevaplaani järgi vahetatakse märkmeid kaks korda päevas, töötajate kinnitusel tehakse seda vajadusel ka tihedamini. Mõned inimesed ütlesid, et mähkmevahetust tuleb vahel oodata kaua, ning see põhjustab ebamugavust ja halba enesetunnet. Mitu inimest väitsid, et sooviksid igapäevatoimingutes rohkem personali abi (näiteks õue minekul, potitooli kasutamisel ja selle tühjendamisel). Tubades võis märgata tühjendamata siibreid, oli tunda ebameeldivat lõhna. Mõne inimese voodipesu oli määrdunud, mõnel aga puudus see üldse. Ühel inimesel puudus tekk, seda asendas lina.

Kliente pestakse üle keha tavaliselt kord nädalas, kuid inimestega vesteldes ja dokumentidega tutvudes selgus, et sageli pestakse neid harvem (10 päeva tagant). Voodipesu vahetatakse üldjuhul kahe nädala tagant. Naha- ja nahaaluskudede infektsioonide vältimiseks on peale igapäevaste hügieenitoimingute vaja kogu keha pesta vähemalt kord nädalas. Sama tihti tuleb tervisekaitsenõuete järgi vahetada ka voodipesu. Inimeste vajadustele vastavad toimingud peavad saama õigel ajal tehtud ja abi antud.

Mõni inimene kurtis, et osa hooldekodu töötajaid on kurjad. Kurjustaval ja kärkival toonil suhtlemine tekitab tunde, et inimese vajadused ei ole olulised, ning võib põhjustada hirmu ja olla alandav. Nii võib mõni inimene jätta ka oma murest või abivajadusest töötajatele rääkimata. Asjatundlik suhtlemine inimestega ei saa olla tõre, tõrjuv ega negatiivne.

Hooldekodu elanikel võib tervisliku seisundi tõttu olla vaja kasutada mitmeid abivahendeid. Seejuures tuleb silmas pidada, et need abivahendid oleksid sobivad ja vastaksid inimese vajadustele. Näiteks üht ratastooli kasutajat oli toestatud improviseeritud sidumisvahendiga (rätikuga). Sidumisvahendid, mis ei ole spetsiaalselt selleks eesmärgiks valmistatud, võivad kahjustada inimese tervist. Sidumiseks kasutatav improviseeritud vöö võib juba lühikese ajaga (ka mõne minuti jooksul) tekitada valu, vereringehäireid, hematoome (eriti eakatel krooniliste haigustega klientidel). Kui tekib vajadus mõne inimese kehaasendit kukkumise vältimiseks mehaaniliste vahenditega toestada, peab selleks nii tooli kui ka ratastooli puhul kasutama spetsiaalseid abivahendeid ning neid oskuslikult ja teadlikult käsitsema. Võimalik on hankida selleks ette nähtud kinnitusrihmad ja -vestid ning ka T-kujulised kehakinnistusrihmad, mis aitavad ära hoida alakeha vajumist. 01.01.2019 jõustusid sotsiaalhoolekande seaduse muudatused (SHS § 47 lg 2 p 3^1-3^4), mille kohaselt võivad hooldekodus elavad inimesed taotleda vajalike abivahendite ostmiseks riigilt toetust. Täpsemat teavet abivahendite taotlemise korra kohta leiab Sotsiaalkindlustusameti kodulehelt.

Keelatud on üldhooldusteenusel olevate inimeste mehaaniline ohjeldamine (sh voodivõre ülestõstmine ning voodi, tooli või ratastooli külge sidumine), kui seda tehakse näiteks selleks, et takistada rahutu inimese ringiuitamist või teda karistada ebasobiva käitumise eest.

Töötajate arvu planeerimisel tuleb arvestada seda, et hooldajatele võimaldataks nii igapäevast kui ka tööpäevasisest puhkeaega. Juuli ja augustikuu töögraafikute järgi oli mitu hooldajat olnud tööl kolm ööpäeva järjest (st 72 tundi) ning ühel juhul koguni 83 tundi järjest. See ei ole kooskõlas töölepingu seadusega (vt TLS § 51 lg 5). Igale 24-tunnisele vahetusele peab järgnema vähemalt 22-tunnine puhkeaeg. Üle 24-tunnise kestusega puhkeajata töötamine ei ole lubatud. Selle nõude järgimine on oluline töötajate tööohutuse seisukohalt, aga mõjutab vahetult ka klientide heaolu.

Õiguskantsler palub tagada, et hooldekodus oleks kogu aeg tööl piisavalt palju hooldajaid, kellel oleks ka hädapäraste hooldustoimingute kõrvalt võimalik inimestega osavõtlikult ja lahkelt suhelda ning neid aidata. Samuti tuleb hooldekodul muretseda küllaldaselt sobivaid abivahendeid. Õiguskantsler palub jälgida, et mähkmeid vahetataks vastavalt inimeste vajadustele ning kliente pestaks ja nende voodipesu vahetataks piisavalt sageli. Kaaluma peaks töötajate väljakutse süsteemi rajamist.

3. Hooldusplaani koostamine ja ravimite käitlemine

Igapäevased hooldustoimingud registreeritakse vaid esimeses ja teises osakonnas. Kolmandas osakonnas hooldustoimingute päevikut ei peeta. Hooldustoimingute kohta info säilitamine on oluline nii töötajate infovahetuseks kui ka tervishoiuteenuse vajaduse ja terviseseisundi hindamiseks. Hooldustoiminguid tuleb teha nii sageli, kui hooldusplaan ette näeb. Paraku ei olnud kõigile inimestele koostatud hooldusplaani või oli see täitmata.

Hooldekodu elaniku muutuvaid vajadusi peab regulaarselt hindama ja arvestama.[1] Seda aitabki teha hooldusplaan. Hooldusplaani järgides saavad hooldajad oma tööd kavandada ja see võimaldab ka teenuse kvaliteeti hinnata. Igale inimesele tuleb koostada hooldusplaan 30 päeva jooksul pärast hooldekodusse saabumist (SHS § 21 lg 2). Plaanis kirjeldatakse inimese hooldusvajadust ja hinnatakse tema vajadust tervishoiuteenuse järele. Inimesele tuleb teha hooldusplaanis määratud hooldustoimingud ning tagada muud toetavad ja toimetulekut tagavad teenused (SHS § 20 lg 2).

[1] Vt ka Sotsiaalkindlustusameti väljatöötatud „Väljaspool kodu osutatava üldhooldusteenuse kvaliteedijuhis“.

Hooldusplaani peab üle vaatama ja inimese seisundit hindama vähemalt üks kord poolaastas (SHS § 21 lg 5), nii on võimalik hooldekodu elaniku terviseprobleemi või tervise halvenemist märgata õigel ajal. Seda pole Aa Hooldekodus tehtud.

Hooldusplaani koostamisel ja hindamisel võib abi saada sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu seletuskirjast, milles selgitatakse hooldusplaani koostamise põhimõtteid.

Õiguskantsler palub hooldekodul hinnata hooldusplaani koostamisel ka inimese tervishoiuteenuse vajadust ning hoolitseda selle eest, et hooldusplaanid vaadataks üle vähemalt üks kord poolaastas.

4. Olmetingimused

Hooldekodu kliendid elavad ühe- kuni neljakohalistes magamistubades. Väga paljud toad vajavad remonti ning paljude tubade sisustus on vananenud. Remontida tuleks ka hügieeniruume, nende puhtus jättis soovida ja mitmel tualettpotil puudus prill-laud. Kolmandal korrusel peavad inimesed kasutama remonti vajavat hügieeniruumi, samas kui remonditud ruum on lukustatud ja seda kasutada ei saa. Ka kontrollkäigul kaasas olnud tervishoiuekspert osutas kehvadele olmetingimuste.

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 10 sätestab inimväärikuse põhimõtte. Kui inimene on sunnitud viibima tingimustes, mille puhul ei ole arvestatud tema tervisliku seisundiga, võib see tekitada temas alaväärsustunnet ja jõuetust. Sobivaks keskkonnaks loetakse niisuguseid tingimusi, mis loovad positiivse, terapeutilise õhkkonna: tagavad igale inimesele piisava ruumi, valguse, sobiva temperatuuri ja ventilatsiooni ning asutuse rahuldava üldseisukorra, erilist tähelepanu peaks pöörama magamistubade ja vaba aja ruumide kaunistamisele.[2]

Üldjuhul tuleb inimesi majutades eelistada ühe- või kahekohalisi magamistube. Olulise kõrvalabi vajaduse ja sügava liitpuudega elanike magamistuba võib olla maksimaalselt neljakohaline. Ruumikitsikus võib tekitada inimeste vahel pingeid ja turvalisusprobleeme. Magamistoa minimaalse pindala ja voodikohtade arvu nõue on oluline ka hoolekandeasutuse elanike tervise kaitseks ja haiguste leviku tõkestamiseks.

Tubade sisustamisel tuleb jälgida, et ruumi mõõtmed, sisustus ja mööbli paigutus võimaldaks õendusabiteenuse osutajatel voodite juurde pääseda mõlemalt poolt. Magamistubades peavad olema kehtiva korra järgi ette nähtud mööbliesemed ja muu varustus. Igal inimesel peaks olema isiklike asjade hoidmiseks oma kapp, samuti võimalus kasutada kohtvalgustit. Sisustus tuleks kohandada hooldekodu elanike vajadustele.

Osas magamistubades olid potitoolid, kuid puudusid neid ülejäänud toast (ja toakaaslastest) eraldavad sirmid või vahekardinad. Mitmekohalistes magamistubades, mille elanikest vähemalt üks kasutab potitooli, peab privaatsuse tagamiseks saama kasutada sirme või kardinaid.[3] Oluline on kindlustada privaatsus kõigi hügieenitoimingute tegemisel (nt mähkmete ja uriinikoti

---

[2] Report to the United Nations Interim Administration in Kosovo (UNMIK) on the visit to Kosovo carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 21 to 29 March 2007, CPT/Inf (2009) 3, p 108.

[3] Õpik-käsiraamat hooldustöötajatele „Hoolides ja hoolitsedes“ juhib samuti hooldaja tähelepanu abivajaja privaatsuse austamisele ning sirmide või kardinate kasutamisele intiim- ja hügieenitoimingute tegemisel. (M. Jaanisk jt. Hoolides ja hoolitsedes. Õpik-käsiraamat hooldustöötajatele. Tartu Tervishoiu Kõrgkool. Kirjastus Argo, 2015.)

vahetamine, sidumised) – ka juhul, kui inimene ise ei nõua sirmi või kardina kasutamist. Privaatsuse tagamise olulisust on rõhutatud ka üldhooldusteenuse kvaliteedijuhises.

Mõnes tualettruumis olid kaks potti kõrvuti. Ühes tualettruumis puudus privaatsust pakkuv vahesein ning teises oli see sein liiga madal ega varjanud piisavalt.

Paljudes magamistubades puudus ruloo või tihedast kangast kardin, millega saaks akna täielikult katta. On oluline, et magamistoas oleks loomulik valgus, kuid igas toas peab saama soovi korral akna kinni katta, et ere päikesevalgus toaelanikku ei segaks ning suvel ei läheks toas palavaks. Mitmes magamistoas olid vaid kerged läbipaistvad kardinad, mis ei katnud kogu akent. Soovitatav on paigaldada igasse magamistuppa valguse reguleerumist võimaldavad aknakatted.

Hooldekodu koridorides ja mitmes magamistoas oli kontrollkäigu ajal tunda suitsuhaisu. PS § 28 lõikes 1 sätestatud õigus tervise kaitsele hõlmab ka seda, et saastatud siseõhk ruumides ei mõjuks isikute tervisele halvasti. Sel põhjusel on õigusaktidega kehtestatud suitsetamisruumide ja -alade kohta kindlad tingimused.

Tubakasuits on tervisele kahjulik ning ohustab ka sellega kokku puutuvaid mittesuitsetajaid. Suitsetamine tuleb korraldada nii, et see ei ohustaks inimeste tervist ja suits ei leviks magamistubadesse.

5. Värskes õhus viibimine ja vaba aja sisustamine

Hooldekodus puudub tegevusjuhendaja, kes korraldaks inimeste vaba aja tegevust ning aitaks hooldekodu elanikke õue jalutama. Mõtestatud vaba aja veetmise võimalusi pakuvad oma muude ülesannete kõrvalt sotsiaaltöötajad. Korraldatakse ühisüritusi ja ekskursioone. Võimalus on mängida koroonat. Mitu riiulit on raamatuid täis, kuid need ei paku inimestele eriti huvi. Inimesed ütlesid, et loeksid meeleldi rohkem, kui hooldekodus oleks neile sobivaid raamatuid. Enamiku klientide peamine meelelahutus on raadiokuulamine ja telerivaatamine. Inimestega vesteldes jäi mulje, et paljud neist pakutavas tegevuses ei osale. Puudub iganädalasi tegevusi täpselt kajastav plaan, mistõttu paljud hooldekodu elanikud ei oskagi muud oodata, kui järgmist toidukorda.

Sotsiaaltöötajad korraldavad käsitööringi, kuid meestele huvi pakkuvat tegevust on vähe. Hooldekodus on palju mehi, sestap soovitab õiguskantsler rohkem tähelepanu pöörata selliste tegevuste korraldamisele, mis ka neile võiks huvi pakkuda. Kliendid arvasid, et mängiksid meelsasti lauamänge ning ka malet ja kabet. Kui inimesed on tegevuseta, kipub tekkima rohkem tülisid ja võib suureneda alkoholi tarvitamine.

Mitmed suurema abivajadusega hooldekodu elanikud tunnistasid, et nad sooviksid tihemini õues käia. Mõni hooldekodu elanik oli viimati õues käinud mitu kuud tagasi, kuigi ilmad olid olnud väga ilusad. Inimesed avaldasid soovi, et töötajad võiksid neid jalutuskäikudel rohkem toetada – nii saaksid nad parandada oma liikumisvõimet. Hooldekodu elanike hinnangul ei pea hooldajad inimeste õue aitamist oma tööülesandeks ja seetõttu neid tavaliselt ka ei abistata. Jalutama pääsevad vaid need, kes on ise võimelised õue minema või kui lähedased ja kaaslased neid aitavad.

Kui hooldekodu elanike vaba aja sisustamisele ning nende toimetulekuoskuste ja terviseseisundi säilitamisele ei pöörata küllalt tähelepanu, võivad inimesed muutuda oma elu ja käekäigu suhtes ükskõikseks. Liikumisvaegusest põhjustatud probleemide ennetamiseks on väga oluline piiratud liikumisvõimega inimeste aktiveerimine ning tegevusteraapia. Nii saab säilitada liigeste liikuvust,

lihaste tugevust ja ennetada tüsistusi, mida põhjustab pikaajaline lamamine. Oluline on, et ka suurema liikumispuudega või voodihaigetele inimestele pakutaks jõukohast tegevust. Sellised kliendid ei peaks olema kuude kaupa vaid siseruumides, neile peab andma võimaluse värskes õhus viibida. Inimeste suurema abivajadusega tuleb arvestada personali koosseisu ning tööülesannete planeerimisel, et personalinappus ei takistaks klientidega tegelemist.

CPT standardite[4] kohaselt peab teenusel olevatel inimestel olema võimalus iga päev vähemalt tund aega värskes õhus viibida. CPT on rõhutanud[5], et ka ratastooli kasutajad peavad saama õue minna ning vajaduse korral tuleb neid selles igati abistada − näiteks peaks sel puhul saama kasutada spetsiaalset tõstukit.

Õiguskantsler soovitab pakkuda hooldekodu elanikele rohkem mõtestatud tegevust, milles saaksid osaleda ka suurema abivajadusega inimesed, samuti tuleb inimesi õue minekul aidata.

6. Tervishoiueksperdi hinnang

Kontrollkäigule kaasatud tervishoiueksperdi arvamuse koopia on lisatud käesolevale kirjale. Tervishoiueksperdi arvamuses toodud tähelepanekute ja soovituste osas palun kujundada hooldekodul oma seisukoht ning edastada see õiguskantslerile koos vastustega kirjas toodud tähelepanekute kohta.

Teie seisukohta ootan võimalusel hiljemalt 10.06.2019.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Lisa: Tervishoiueksperdi arvamus 2 lehel

Koopia: Sotsiaalministeerium, Sotsiaalkindlustusamet, Terviseamet

Eva Lillemaa 693 8439
Eva.Lillemaa@oiguskantsler.ee

[4] Vt p 37.
[5] Vt p 121.

Lisa 1. MTÜ Vahtra Hooldemaja Aa Hooldekodu kontrollkäigul tehtud pildid

Foto 1. Aa Hooldekodu eraldusruum

Foto 3. Eraldusruumi tualettpotita hügieeninurk

Foto 2. Eraldusruumis asuv magamisase